

Oponentský posudek na diplomovou práci Jany Várkolyové „Ignorantia legis non excusat“

Rozpracovávání jednotlivých významných právních principů formou monografií je velmi potřebné. Diplomantka zvolila téma své práce velmi vhodně a nabídla čtenáři poctivou, stručnou monografii, která se opírá o literaturu v několika jazycích, o bohatou judikaturu domácí, mezinárodní i zahraniční i o komparaci právních úprav v evropských zemích i USA.

Velmi správně sleduje svůj právní princip od jeho historických kořenů (římské právo, § 2 ABGB) a právně filosofického odůvodnění (od Austina přes Holmese až po současné úvahy D. M. Kahana), srov. str. 12–25. Podle J. Austina by bez tohoto principu bylo vynucování práva ztíženo velkými problémy s vyvracením předstírané neznalosti zákona. Podle O. W. Holmese trestání i činů z právní neznalosti posiluje právní vědomí společnosti, a působí tak preventivně. D. M. Kahan by posuzoval morální kvalitu motivací a pohnutek a rozlišoval by činy obecně škodlivé (*malum in se*) od činů škodlivých jen pro svou nezákonnost (*malum prohibitum*). Právně filosofické pozadí principu *ignorantia legis non excusat* je v práci dobře popsáno, mohlo však být promyšleno z většího nadhledu a více komentováno.

Další zkoumání principu *ignorantia legis non excusat* velmi správně rozlišuje mezi jeho používáním v právu veřejném (stát vynucuje své příkazy a zákazy) a v právu soukromém (relevance právního omylu ve vztahu soukromých osob). Provedené výklady a zahraniční komparace problematiky právního omylu především v trestním a občanském právu dobře vystihují odlišnou funkci principu v těchto odvětvích.

Zvláště problematika právního omylu v trestním právu je výtečně rozebrána, jsou vysvětleny různé teorie právního omylu. Práce je cenným příspěvkem do aktuálních diskusí o rekodifikaci českého trestního práva; § 19 připravovaného kodexu je v práci komentován a diplomantka upozorňuje i na jeho pravděpodobnou rakouskou inspiraci (str. 42). Rovněž je ukázán trend vývoje k většímu zohledňování právního omylu v trestním právu.

Vedle práva trestního a občanského by bylo dobré věnovat pozornost i právu správnímu, kde se problém vynucování početných a zvláště nepřehledných norem vůči leckdy bezbranným občanům jeví zvláště palčivým. Vždyť i sama diplomantka otevírá svou práci příhodou ze sféry správního práva.

Práce velmi správně odkazuje na právní sociologii, ta je totiž jedním z klíčů k problematice rozumného nastavení principu *ignorantia legis non excusat*. Právě rostoucí komplexnost a rozsah právní regulace, legislativní záplava a obtížně odhadnutelné soudní rozhodování působí negativně na právní vědomí a přivádí nás snadno k úvahám o omluvitelnosti právních omylů. Stav právního vědomí je pro vývoj principu *ignorantia legis non excusat* důležitým kontextem.

Česká právní sociologie (diplomantka se opírá o práce M. Večeří) ovšem bohužel není rozvinutá do té míry, aby mohla poskytnout onen důležitý kontext v uspokojivé kvalitě. Bylo třeba sáhnout po zahraniční právně sociologické literatuře.

Závěrečné úvahy *de lege ferenda* mohly být poněkud hlubší a vycházet z většího právně filosofického nadhledu. Diplomantka správně uvádí, že „připuštění výjimek... ve prospěch mýlících se osob je do značné míry politickým rozhodnutím“ (str. 46). Do úvah o vhodném nastavení právní úpravy by zvláště v tomto případě měly vstupovat četné argumenty hodnotové, morální, právně sociologické i obecně filosofické.

Inspirování Fullerovou *Morálkou práva* se můžeme ptát, má-li stát vůbec morální právo trestat (především správní) provinění, produkuje-li nepřehledné a nepředvídatelné právo a nevyužívá-li svých faktických možností učinit dostupnými srozumitelné informace o právech a povinnostech osob. Mohli bychom se ptát po rozumném vyvážení soukromého a veřejného zájmu; možnost uniknout sankci, pokud stát zanedbal informování o právech a povinnostech, by mohla vytvořit žádoucí tlak na kvalitu státní správy. Na druhou stranu musí být stát schopen potrestat závažná společensky škodlivá jednání, aniž by mu v tom zabránilo austinovské předstírání neznalosti zákona.

Princip *ignorantia legis non excusat* je pro svůj stěžejní systémový význam, pro svůj právně sociologický a právně filosofický kontext přímo pozvánkou k hlubokému přemýšlení o klíčových otázkách právní filosofie, o vztahu tvůrce a adresáta normy, o funkcích práva, o dynamice v pojmání právní odpovědnosti, o trendech vývoje současného práva. Hodnocená práce představuje takovou pozvánku pro čtenáře, avšak sama o sobě tuto pozvánku spíše oslyšela. Jde však nicméně o juristicky precizní a výstižné zpracování důležitého tématu, opírá se o rozsáhlou literaturu, judikaturu i komparaci a naprosto splňuje požadavky kladené na diplomovou práci. Navrhují proto její klasifikaci stupněm výborně.

14. září 2007

JUDr. Mgr. Jan Wintř, Ph.D.